

בים שאין לוקים עליה, ולא מסתבר לומר שרבי יוסי חולק על דרשה זו, לפי שהיא פשוטו של מקרא.

ומתרצינן: קסבר רבי יוסי, שריטה וגרידה כא-א — אחת היא. שתיהן אסורות בין ביד ובין בכלי. וכתוב התם, בגדידה, "לא תתגודדו למת, ולא תשימו קרחה", ואם כן, לומדים כבר משם שכל האיסור הוא רק כשעושה כן על מת, ולכן המילה "לנפש" האמורה בשורט, מיותרת היא, ובאה ללמד שחייב בשריטה אחת, על כל מת ומת ששורט מחמתו.

אמר שמואל: המשרט בכלי על המת, חייב גם משום שורט, ולא רק משום גודד. לפי שסתם שריטה נעשית ביד, וסתם גדידה היא בכלי.

ונקט שמואל לשון "המשרט בכלי" ולא "המגדד בכלי", כדי לחדש, ששם שריטה שייך גם בכלי. ולכן, העושה חבורה בגופו על ידי כלי, חייב מלקות על שני לאוין, משום משרט, ומשום מגדד.

מיתבי לשמואל ממה ששנינו בברייתא: שריטה וגרידה — אחת היא. ששתיהן ענינן

תנו רבנן [שנו חכמים] בברייתא: נאמר בתורה "ושרט".

יכול יהא חייב מלקות אפילו אם שרט על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים?

תלמוד לומר "לנפש". ללמד שאינו חייב אלא על המת בלבד. (38)

ומנין למשרט חמש שריטות על מת אחד, שהוא חייב על כל אחת ואחת?

תלמוד לומר "ושרט", לחייב על כל שריטה ושריטה. שהיה יכול הכתוב לומר "לנפש לא תשרט". או שלומדים מהאות וי"ו של "ושרט", שהיא מיותרת. (39)

רבי יוסי אומר: מנין למשרט שריטה אחת על צער שיש לו על ה' מתים, שהוא חייב על כל אחת ואחת?

תלמוד לומר "לנפש". לחייב על כל נפש ונפש,

ומקשינן: והא אפיקתיה, הרי כבר דרשנו את המילה "לנפש", שהיא באה למעט את השורט על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה

התרומת הדשן (סי' רפ"ו) שהביא ראיה לזה מסוגיין, מדאיצטריך למידרש שפטור, גם על ביתו שנשרף וגם על ספינתו שטבעה, סימן שבא ללמד שאין הבדל בין בפניו ובין שלא בפניו, שסתם בית שנשרף, שכיח בפניו, וסתם ספינה שטבעה בים לא שכיח דקאי התם. אלמא באופן שפטר, באותו אופן, על המת חייב.

ובתוספתא (מכות פ"ג ה"ח): וכמה ישרוט ויהא חייב כדי שיראה משום שריטה, ע"כ.

בערוך לנר נסתפק בשרט ולא הוציא דם, ומסיק שנראה שאינו חייב אלא בהוצאת דם.

בשו"ע (סי' ק"פ ס"ז) כתב: יש מי שאומר דרוקא שריטה, אבל אם מכה בידו על בשרו עד שדמו שותת מותר, ויש מי שאוסר, ע"כ.

38. פסק השו"ע (יו"ד סי' ק"פ ס"ו) שיש איסור גדידה ושריטה על המת גם שלא בפניו, כשיטת

הוא חבורה על מת, **אלא** שיש הבדל ביניהם בכך ש**שריטה** היא **ביד**, וגרירה היא **בכלי**.

וקשה מכאן לשמואל, שאמר, שריטה שייכת גם בכלי.

ומתצינן: שמואל הוא **דאמר כרבי יוסי**, הסובר שגם על שריטה וגם על גדידה חייב, בין ביד ובין בכלי.

**תני תנא** ברייתא **קמיה דרבי יוחנן**: העושה חבורה בגופו —

אם עשאה **על מת**, **בין ביד בין בכלי**, **חייב**. משום שהתורה אסרה גם שריטה וגם גדידה על מת.

ואם עשה חבורה בגופו **על עבודת כוכבים**, שכך היא דרך עבודתה, שעושה בבשרו חבורות, הרי אם עשאה **ביד**, **חייב**, אפילו אם אין דרך אותה עבודת כוכבים בכך, משום שעבודה גמורה היא ביד. אבל אם עשאה **בכלי**, **פטור**.

ומקשינן: **הא איפכא כתיב** גבי נביאי הבעל, שנאמר בהם **“ויתגודדו כמשפטים, בחרבות וברמחים”**, [מלכים א יח, כח], שעשו גדידה כדרך שהיו רגילים לעשות בחרבות. ומשמע שדרך העבודה בעבודת כוכבים היא בכלי!

ומתצינן: **אלא, אימא**, יש לגרוס בברייתא הפוך: הגודד על עבודת כוכבים, **ביד**

**פטור**, (1) **בכלי חייב**.

שנינו במשנה **וחייב על הקפת פאת** (2) **הראש**:

**חוי** [הראה] **רב ששת** את מקומו שהוא **בין פירקי רישא** [מקום שמתחברים שם פירקי העצמות שבראש], שהוא מקום חיבור הראש עם הפנים.

לפי שהראש מחולק לשני חלקים, חלק אחד הוא מקום השיער, וחלק שני הוא מקום הפנים והזקן, ומתחברים בצד האוזן מלפניו, בצדעים.

ואסור לגלח שערות אלו שבפאה, באופן שיגלח את כל היוצא מחוץ למקום צמיחת השיער שבמצחו, ואחורי אזניו, ויהיה הכל שוה, ויהיה מקום צמיחת השיער מהמצח ועד אחורי האוזן בקו ישר.

שנינו במשנה: **ועל השחתת פאות הזקן חייב חמש פעמים מלקות, שתיים מכאן, ושתיים מכאן, ואחת מלמטה**.

**מחוי** [הראה] **רב ששת** את מקומן של פאות הזקן, שהן **בין פירקי דיקנא**.

שתי פאות של הזקן נמצאות תחת האוזן, משני צידי הפנים, במקום שהלחי התחתון יוצא משם, והשער שם נקראת **“פאה”**, בחודו של הלחי שבולט לחוץ, לצד אחורי האוזן.

עצמו לפעור וזורק אבן למרקוליס מיחייב מהתם.”

2. פאה הוא מלשון קצה

1. כתב הריטב"א: **“פירוש**, מן הסתם. דעל הרוב אין דרך עבודתה אלא בכלי כדכתיב **“ויתגודדו כמשפטים”**, אבל כל דידיעין ודאי שדרכה ביד, אף ביד חייב. כדנפקא לן בפרק ד' מיתות [סנהדרין סא, א] **מ“איכה יעבדו”**, ואפילו פוער

והפאה החמישית נמצאת למטה, בסנטר, והיא השער שבין שתי השבולות שבסנטר, במקום חיבורם של שני הלחיים, ופרק הוא בפני עצמו.<sup>(3)</sup>

ושתי פאות נוספותן הן שתי השבולות שבסנטר, בסוף הלחיים, במקום חיבורן של הלחיים לסנטר, שיש שם עצם קטן המחובר את הלחיים יחד. ומקום זה, משני צידיו, נקראין פאות, לפי שהן נמצאות לסוף הלחי.

ו. הצמח צדק פירש בכוונת היש מפרשים שהביאו הרא"ש והנמוקי יוסף, שארבע הפאות נמצאות כולן בלחי העליון בלבד, מימין ומשמאל, שבכל לחי יש שתי פאות במקום שמתחבר הלחי עם הצדעים, והוא ברוחב ב' אצבעות, קצה אחד באמצע הצדעה וקצה שני כנגד חצי האוזן.

ז. כל הראשונים הסכימו שהפאה החמישית נמצאת בסנטר. ומשמע שהשערות שמתחת לסנטר אינם בכלל פאת הזקן ומותר מדין תורה לגלחם בתער, וכן כתב להדיא המאירי. אבל הטור [סי' קפ"א] כתב, שהפאה החמישית נמצאת בסוף הזקן בגרגרת, וכן כתב בהגהות מימונית [פי"ב מעכו"ם אות ה'].

וכתב הרא"ש: "וירא שמים יצא ידי כולם".

וכן פסק השו"ע [י"ד קפ"א י"א]. ומכל מקום גם לשיטת הראשונים שתחת הסנטר אינו בכלל פאת הזקן, כתב הריטב"א בשם רבותינו הצרפתים, שאסור לגלח שם, לפי שפעמים שמושך אליו את העור של הפאה.

ובבית יוסף בשם רבינו יונה באגרת התשובה כתב, שיש איסור מדרבנן לגלח בתער תחת הסנטר, משום שאסרו חכמים להעביר שער בתער בכל מקום הגוף, לפי שדומה לתיקון הנשים.

אולם המאירי כאן כתב: "ולדעתנו לא נאמר בשאר אברים אלא מסרק עדי אשה ואין ראש וזקן בכלל זה", וכן כתב בביאור הגר"א [סי' קפ"א ס"ק י"ח], שלא אסרו אלא בגוף שאינו גדל כל כך ואינו עושה אלא ליפותו, ואסור משום לא ילבש וכו'. עיי"ש.

3. א. כך פירש הריב"ן.

ב. אבל הרא"ש והנמוקי יוסף פירשו בשם רש"י: ששתי הפאות העליונות של הזקן הם בלחי העליון במקום חבורו לצדעים, מימין ומשמאל, ושלשת הפאות האחרות שבזקן הם כמו לפירוש הריב"ן, בסוף שני הלחיים, במקום חבורן לסנטר, והסנטר.

[וכדעה זו ששתי הפאות העליונות שבזקן הם במקום חיבורם לצדעים, כתבו כמעט כל הראשונים: רש"י על התורה, הר"ח, היראים סי' שכ"ה, הראב"ד בתורת כהנים, והר"ש משאנ"ץ שם, המאירי, ועוד.]

ג. הרא"ש בשם ר"ח, והנמוקי יוסף, והיראים [סי' שכ"ה] פירשו: ששתי פאות הם במקום חיבור הלחיים לצדעים, ועוד שתי פאות הם בגבולי השפה, אחת מימין השפה ואחת משמאלה [ונקראו פאות לפי שהם בשפת השפה. [ריטב"א שבועות ב, ב]], והפאה החמישית היא שיבולת הזקן מתחת.

ד. הרא"ם על התורה פירש: שתיים מכאן, היינו שתיים בלחי העליון הימני, אחת בתחילתו במקום חבורו לצדעים ואחת בסוף רחבו באמצע הפנים, וכן שתיים מכאן, בלחי העליון השמאלי, ואחת למטה, בשבולת הזקן, והוא הסנטר.

ה. הראב"ד בפירושו לתורת כהנים, וכן הר"ש משנץ שם בשם חכמי לונל, והריטב"א בשם יש אומרים פירשו: שתיים מכאן, אחת בתחילת הלחי העליון במקום חבורו לצדעים, ואחת בתחלת הלחי התחתון דהיינו מתחת לאוזן, הרי שתיים מכאן מצד ימין, וכמו כן שתיים מצד שמאל, ואחת מלמטה.

מלמד הכתוב שרק השחתה אסורה, וגלוח במספרים אינו השחתה.<sup>(4)</sup>

ולומדים מישראל לכהנים בגזירה שוה מהמילה "פאה", הכתובה בשניהם<sup>(5)</sup>,

אי "לא תשחית", יכול אפילו אם לקטו במלקט [במלקחים, כמין צבת קטנה ללקיטת שערות ולתלישתן] וברהיטני [במקצוע, כלי שבו מחליקים קורות וקרשים], יהא חייב מלקות, כיון שיש בכך השחתה?

תלמוד לומר "לא יגלחו". שלומדים משם, שאין חייבים על השחתה גדידא, אלא רק אם עשה מעשה גילוח בכלי, שהדרך לגלח בו. ואילו מלקט ורהיטני אמנם משחיתים, אבל אין הדרך לגלח בהם. ולכן פטור אם גילח בהם.

יוצא משני הפסוקים, שאינו חייב על גילוח הזקן אלא אם כן גילח בדבר שהדרך לגלח בו, וגם שעושה השחתה.<sup>(6)</sup>

שנינו במשנה: רבי אליעזר אומר אם ניטלו כולן [כל שערות הפיאות שבזקן] כאחת [בבת אחת] אינו חייב אלא פעם אחת מלקות.

מבאר הגמרא: שטעמו של רבי אליעזר הוא, כי קסבר, חד לאו ולאו אחד הוא, הרי הוא כמי שאוכל חלב בשיעור שני זיתים בהתראה אחת, שאינו לוקה אלא אחת.

שנינו במשנה: ואינו חייב מלקות משום השחתת הזקן עד שיטלנו [שיגלחנו] בתער:

תנו רבנן [שנו חכמים] בברייתא: נאמר בתורה גבי כהנים [ויקרא כא ה] "ופאת זקנם לא יגלחו".

יכול אפילו אם גלחו במספרים, יהא חייב?

תלמוד לומר גבי ישראל [ויקרא יט כז] "לא תשחית את פאת זקנך".

ובריטב"א כתב בפירוש, שמותר לגלח אפילו במספרים כעין תער, אלא שמדת חסידים היא שלא לעשות כן מפני חשד הרואים, וכן ראוי לעשות.

וכן פסק השו"ע [י"ד סי' קפ"א סי' שמונת במספרים כעין תער.

ולענין השחתה בלי גילוח, דהיינו על ידי מלקט ורהיטני, כתב המאירי בפירוש, שהוא מותר. וכן נראה מהריטב"א. [ובשו"ת צמח צדק [י"ד סי' צ"ג אות ז] כתב, שמדרבנן אסור במלקט ורהיטני].

וכתב הנודע ביהודה [תנינא י"ד סי' פ"א], שמותר להוריד את שער הזקן על ידי סם המשיר את השער, שאף על פי שיש כאן השחתה, אין זה גילוח. וכתב, שמכל מקום יש להזהר שלא

4. פירשו הראשונים: שהמספרים אינם משחיתים את השיער מעיקרו מהשורש, שהרי ניכר שם השיער.

והוסיף הריטב"א, שאפילו במספרים כעין תער אינו חייב, אלא רק בתער ממש שמשחית את השיער מעיקרו. [וכן מתבאר מהרא"ש כאן, ומהתוספות בשבועות ב, ב וכן מהרמב"ם פי"ב מעכו"ם ה"ז].

5. כמו שנתבאר בקדושין [לה, ב]

6. החינוך [מצוה רנ"ב] כתב בדעת הרמב"ם, שאף על פי שאינו חייב מלקות על גילוח במספרים, מכל מקום יש איסור לגלח במספרים כעין תער.

הא כיצד מתקיים גילוח שיש בו השחתה?

הוי אומר זה גילוח על ידי תער, שהדרך לגלח בו, ומשחית את כל השיער עד הבשר ממש.<sup>(7)</sup> מה שאין כן רהיטני, שמשחיתים אבל אין דרך לגלח בהם, וכן מספריים, שמגלחים אך אינם משחיתים את השער מעיקרו.

שנינו במשנה: רבי אליעזר אומר אפילו אם השחית את הזקן על ידי שלקטו במלקט ורהיטני, חייב מלקות.

ומקשינן: כיצד סובר רבי אליעזר?

והרי מזה נפשד: אי גמיר, אם הוא סובר שיש ללמוד את הגזירה שוה של "פאה" "פאה", שלומדים את ההשחתה של "ולא תשחית את פאת זקנך", שנאמרה לגבי ישראל, מגילוח של "פאת זקנם לא יגלחו", האמור

לגבי כהנים, וכן להיפך.

אם כן, ליבעי תער כדי להתחייב במלקות! שהרי לומדים מהגזירה שוה שצריך שיהא גילוח שיש בו השחתה.

ואי נאמר שרבי אליעזר לא גמיר הגזירה שוה, אם כן במספריים נמי יהיה אסור לגלח! ומדוע אסור רק במלקט ורהיטני שיש בהם השחתה.

ומתרצינן: לעולם רבי אליעזר גמיר הגזירה שוה.

וקסבר רבי אליעזר, כי הנני מלקט ורהיטני, נמי גילוח עבדי, [הדרך לגלח בהם], ולכן הם נחשבים לכלי גילוח שיש בהם השחתה, ולכן נלמדים מהגזירה שוה שאסורים, ולוקה עליהם.

לגרר את הסם מעל פניו בסכין או בשאר דבר חד, דשמא יש שערות שלא שלט בהם הסם ונמצא נכשל בגלוח שיש בו השחתה, ולכן ישתמש רק בעץ או בקיסם שאין בהם חשש חיתוך שערות.

7. האחרונים דנו מהו שיעור גודל השיער שחל עליו איסור גילוח.

רבי וואלף בסקווין בשו"ת נודע ביהודה [תנינא יו"ד סי' פ'] כתב, שהשיעור הוא: כל שיכול השיער להינטל על ידי הזוג של המספרים, כשם שמצינו שיעור זה בפרה אדומה [רמב"ם פ"א מפרה אדומה ה"ד] ונגעים [רמב"ם פ"ב מטומאת צרעת ה"א, ופ"ח ה"ה], שכל שיערה שאינה ניטלת בזוג הרי היא כאילו אינה. ולפי זה צדד להקל לגלח תחלה על ידי מספריים ואחר כך להעביר תער, לפי שעל ידי המספריים

כבר לא נשאר שיעור של כדי נטילת הזוג, ושוב לא נשאר שיעור של גלוח.

אבל הנודע ביהודה [שם] חלק וכתב, שסברא היא שאין שיעור באיסור גלוח, וכל שהתער שולט בשיער ומגלחו הרי זה אסור אף על פי שאין בשיער כדי נטילת הזוג. והוסיף, שאף אם נאמר שאיסור גילוח הוא בכדי נטילת הזוג, מכל מקום אין להתיר לעשות כן, מפני שיש לחוש שישארו אחרי המספריים שערות בכדי נטילת הזוג, עיי"ש.

ועיין בשו"ת חתם סופר [או"ח סי' קנ"ד] שכתב, ששיעור השיער האסור בגילוח תלוי במחלוקת ראשונים, עיי"ש. ומסיק שלמעשה יש להחמיר ולחשוש לדעת רוב הפוסקים שהשיעור הוא בכדי קריצת צפורן, עיי"ש.

וכתבו כמה אחרונים לאסור הגלוח במכונות חשמליות שאינן משאירות שיעור כדי קריצת

## מתניתין:

זה, שנאמר "וכתבת קעקע לא תתנו בכס"  
[ויקרא יט, כח].

**כתב ולא קעקע**, שלא קרע בסכין, או שקעקע  
בסכין **ולא כתב**, שלא מילא שם דיו, **אינו**  
**חייב** (10) **עד שיכתוב** (11) **ויקעקע**.

ובתנאי שיכתוב את כתובת הקעקע **בדיו**,

**הכותב כתובת קעקע**, שכותב על בשרו בדיו  
כמין אותיות, ואחר כך מקרע את המקום  
בבשרו בסכין או במחט, ונכנס הצבע בין  
העור לבשר<sup>(8)</sup> באופן שאינו נמחק כל  
הימים<sup>(9)</sup>, הרי הוא לוקה, כיון שהתורה אסרה  
לכתוב שום כתיבה בעולם על בשרו בענין

10. כתבו התוספות בגיטין [כ, ב ד"ה בכתובת  
קעקע] והתוספות רא"ש [שם], שמכל מקום  
מדרבנן אסור.

וראה במנחת חינוך [מצוה רנ"ג] שכתב,  
שמכל מקום צריך כתב המתקיים, אבל סתם  
כתיבה הנמחקת אין איסור.

אבל בתועפות ראם [סי' של"ח] כתב בדעת  
היראים, שבכתב ולא קעקע או קעקע ולא כתב,  
אין אפילו איסור.

11. מהתוספות ישנים למכות, וכן מפסקי  
תוספות [סי' ל"ב], משמע, שחייב כתובת קעקע  
הוא רק בכתב אותיות, אבל לא בעשה סתם  
רושם, וכן כתב החינוך [מצוה רנ"ג].

אבל בריטב"א ובר"ש משאנץ כתבו להדיא,  
שאינן צריך צורת אותיות, וחייב על כל צורת  
רושם.

וראה במנחת חינוך [שם] בשם ה"ד הקטנה  
והמשנת חכמים, שאפילו לסוברים שאינן צריך  
אותיות מכל מקום צריך שיהיה רושם שלם,  
כלומר, רושם בעל משמעות, אבל סתם שריטה  
שמילאה בצע אינו חייב עליה, והמנחת חינוך  
עצמו מפקפק בזה.

ולדעה הסוברת שדווקא בצורת אותיות חייב,  
כתב במעין חכמה [דף נ"ז], שצריך שתי אותיות,  
כמו בשבת, שאינו חייב כי אם בכתב שתי  
אותיות, משמע שאות אחת לא נקראת כתב.

אבל החינוך [שם] כתב להדיא, שאפילו על  
אות אחת חייב.

צפורן, והרי זה כגילוח בתער ממש, ראה  
בליקוטי הלכות לבעל החפץ חיים בסוגיין  
שמסיק "ושומר נפשו ירחק מזה מאוד".

ולענין גילוח באבן שמשירה את השיער על  
ידי שחוככים את האבן על שיער הזקן, ראה  
בנודע ביהודה שם שאיסור גמור הוא.

8. כך פירש הריב"ן, אבל רוב הראשונים  
[רמב"ם הלכות עבודה זרה יב יא, ראב"ד,  
החינוך מצוה רנג, נמוקי יוסף, מאירי, ועוד]  
כתבו שסדר עשית הכתובת קעקע הוא הפוך,  
שתחילה שורט בבשרו ואחר כך ממלא מקום  
השריטה בצבעונים הרושמים.

ונחלקו האחרונים אם סדר העשיה מעכב  
לענין חיוב מלקות משום כתובת קעקע.

הרע"ב כתב, שהסדר מעכב, ואם שינה את  
הסדר, ותחילה כתב ואחר כך שרט בבשר, אינו  
חייב. [וכן כתב המנחת חינוך [מצוה רנ"ג]  
בדעת הרמב"ם].

אבל ה"ב"ח [ביו"ד סי' ק"פ] כתב, שהסדר  
אינו קובע, ובכל ענין, בין כתב תחילה ואחר כך  
שרט ובין שרט תחילה ואחר כך כתב, חייב  
לכולי עלמא. והסכים עמו הש"ך [שם ס"ק א'].

9. זהו לשון הריב"ן "ונראה בו כל הימים",  
ומשמע שחייבו הוא רק על כתיבה המתקיימת  
לעולם, אבל הנמוקי יוסף כתב בלשון אחרת  
"וניכרת שם זמן גדול", משמע שאף אם אינו  
מתקיים לעולם, רק זמן מרובה, די בכך לחייבו.

ובכחול, ובכל דבר שהוא רושם.

רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון אומר: אינו חייב עד שיכתוב שם, במקום שקרע, את השם, (12) שם של עבודה זרה, שנאמר "וכתובת קעקע לא תתנו בכב, אני ה", ודרשינן בגמרא: אני ה'! ולכן לא תכתבו שם אחר על בשרכם, שלא תשתפו אלהים אחרים עמי. (13)

### גמרא:

שנינו במשנה: רבי שמעון אומר, אינו חייב על כתובת קעקע עד שיכתוב את השם שנאמר "וכתובת קעקע לא תתנו בכב אני ה".

והבין רב אחא בריה דרבא מדברי רבי שמעון, שלכאורה, אינו חייב אלא שיכתוב בכתובת קעקע את המילים "אני ה", ולכן הוא תמה:

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: האם אכן כוונת רבי שמעון באומרו "עד שיכתוב את השם", שאינו חייב על כתיבת קעקע עד דיכתוב "אני ה" ממש?!

אמר ליה רב אשי: לא. אלא הפירוש בדברי רבי שמעון שבמשנה הוא, בדתני בר קפרא: אינו חייב עד שיכתוב שם של עבודת כוכבים. שנאמר "וכתובת קעקע לא תתנו בכב, אני ה". מכאן שהטעם לאסור לכתוב כתובת קעקע על הבשר, לפי ש"אני ה", ולא אחר. ואסור לכם לכתוב שם אחר על בשרכם.

ומשמע שעיקר החיוב הוא משום שכותב שם של עבודת כוכבים. (14)

אמר רב מלכיא אמר רב אדא בר אבהו: אפור לו לאדם, (15) שיתן אפר מקלה על גבי מכתו, מפני שנראית ככתובת קעקע. (16)

12. מה שאמרה המשנה "השם" בה"א הידיעה, פירש הריטב"א שהכוונה להשם הידוע והמורגל לכותים בכתובת קעקע, דהיינו שם עבודת אלילים שהיו מראין עצמן שהם נחתמים ונמסרים לעבודתם.

13. כתב הריב"ן, שאין חיוב לרבי שמעון אלא רק בכותב שם של עבודה זרה, אבל איסור יש בכל כתובת קעקע, [וכן כתבו התוספות והתוספות רא"ש בגיטין כ, ב]

14. כתב הריב"ן: ומיהו, אפילו לרבי שמעון אסור לכתוב שום כתיבה בעולם, אלא שסובר שיש חיוב מלקות רק באופן שכותב שם של עבודה זרה. והב"ח [יו"ד קפ] פירש את דבריו שהאיסור הוא מן התורה. אך התוס' והרא"ש

במסכת גיטין כ ב, כתבו שלרבי שמעון אסור רק מדרבנן אם אין בה שם עבודה זרה. ובפפתשגן הכתב הוכיח שכל הראשונים סוברים שאין איסור דאורייתא לרבי שמעון בלי כתיבת שם עבודה זרה, אבל חקיקת שתי וערב אסורה מן התורה כיון שהיא סימן לעבודה זרה.

15. פירוש איסור מדרבנן. ריטב"א.

16. הריטב"א הביא בשם הרמ"ה, שלא דווקא אפר מקלה אסור, אלא הוא הדין כל אפר, ולא כתב אפר מקלה אלא משום שדרך לשימו על המכה.

אבל הריב"ן כתב, שדווקא אפר מקלה אסור, לפי שקשה הוא ומקעקע מקום המכה, והרושם נראה שם אחר זמן, אבל בעפר סתם אין איסור.

שנאמר **במתניתין ומתניתא** [במשנה ובברייתא] דהיינו דין שפחות, **רב מלכיא** הוא זה שאמרה, ולא רב מלכיו.

ואילו שתי ההלכות האחרות המיוחסות לרב מולכיו, שפוד וגומות, שהן בגדר **שמעתתא** בלבד [שמועות אמוראים, שאינן מתייחסות למשנה או לברייתא] — אותן **רב מלכיו** אמר.

וכאמור, לא נחלק רב פפא על רב נחמן בריה דרב איקא אלא רק בענין שפחה, שהיא משלשת ההלכות המיוחסות לרב מולכיו. ורק לגביהן נתן רב פפא את הסימן הזה, שלדבריו, את ההלכה של שפחות, רב מלכיא אמרה.

אבל מאידך, בשלשת ההלכות האחרות המיוחסות לרב מלכיא, מודה רב פפא לרב נחמן בריה דרב איקא, שאת שלשתן אמר רב מלכיא, אף על פי שיש ביניהן אימרה שאינה מתייחסת למשנה או לברייתא, שהיא המימרא בסוגייתנו, בענין אפר מקלה. כי לגבי המימרות הללו לא נתן רב פפא את הסימן הזה, ולא נחלק בהן רב פפא לגבי מי שאמרם.

ולדבריו, רב מלכיא אמר ארבע הלכות: שלשת ההלכות הנוגעות למשנה ולברייתא, ואחת, אפר מקלה [שהיא בסוגייתנו], הנוגעת לשמעתתא. ואילו רב מלכיו אמר שתי אימרות.<sup>(17)</sup>

**וסימניך** כדי שלא תחליף את הגירסא:

**מתניתא**, שהיא לשון נקבה, נחשבת כמו

שני האמוראים, רב מלכיו ורב מלכיא, היו דומים בשמותיהם, והם ביארו שש הלכות.

שלש הלכות מתוך ששת ההלכות נאמרו ביחס לענינים הנזכרים במשנה או בברייתא, ואילו שלשת ההלכות האחרות נאמרו בפני עצמן.

וכיון שהיו שמותיהם של רב מלכיו ורב מלכיא דומים, נחלקו אמוראים, אלו מתוך שש ההלכות אמר רב מלכיו, ואלו אמר רב מלכיא.

**אמר רב נחמן בריה דרב איקא:** שלש הלכות הללו: האחת בענין **שפוד** [ביצה כח, ב] השניה בענין **שפחות** [כתובות סא, ב] והשלישית בענין **גומות** [נדה נב, א] אמרם **רב מלכיו**.

ושלשת ההלכות האחרות, שנאמרו בענין: **בלורית** [במסכת עבודה זרה כט, א], **אפר מקלה** [שהיא המימרה כאן] ו**גבינה** [במסכת עבודה זרה לה, ב] אמרם **רב מלכיא**.

ואילו **רב פפא** חולק על מה שייחס רב נחמן בריה דרב איקא את ההלכה בענין "שפחות", לרב מלכיו, ו**אמר:** ההלכה בענין דין "שפחות", רב מלכיא הוא זה שאמרה, ולא רב מלכיו!

ואמר רב פפא סימן לכך, שבאמצעותו אפשר להבחין באיזו הלכה הוא נחלק על רב נחמן בריה דרב איקא, וזהו הסימן:

מתוך שלשת ההלכות המיוחסות לרב מלכיו, לא כולם הוא אמר, כי ההלכה העוסקת במה

17. כך פירש הריב"ן, וביאור לשון הגמרא "שמעתתא רב מלכיו" פירש, "מה שנשאר מן

לפי רב נחמן בריה דרב איקא, רב מלכיו הוא שאמר הלכה זו.

ואילו לפי רב פפא, רב מלכיא אמר את זה. לפי שלדעת רב פפא, כל ההלכות המתייחסות למשנה, רב מלכיא בלבד אמרם.

**רב ביבי בר אבוי קפיד לחשוש אפילו אריבדא דכוסילתא** [על נקב שעושה האומן בבשר להקזו דם], מפני שנראה ככתובת קעקע.

**רב אשי אמר, כל מקום שיש שם מכה אין לחשוש אם נראה ככתובת קעקע, כיון שמכתו מוכיח עליו, שהסימן בבשר נעשה מחמת המכה, והוא חולק בכך על רב מלכיא, האוסר להניח אפר מקלה על מכתו.**<sup>(18)</sup>

### מתניתין:

א. נזיר שהיה שותה יין כל היום, אין חייב אלא פעם אחת מלקות.<sup>(19)</sup> על מה ששתה

"מלכתא" [מלכה] לגבי שמעתתא של אמוראים.

שהרי המשנה או הברייתא חשובה יותר מהשמועה, שהרי במקום משנה אמורא שמועה בניגוד למשנה או לברייתא, נדחים דבריו מפניהם.

וכיון שהמשנה או הברייתא נחשבת "מלכה" [מלכתא], יהיה זה סימן לשמו של רב מלכיא, שהוא זה שאמר את האימרה בענין המשנה.

כי שמו של רב "מלכיא" דומה ל"מלכתא", שהיא לשון נקבה.

ואילו שמו של רב "מלכיו" דומה ל"מלך", שהוא לשון זכר.

והוינן בה: **מאי בינייהו**, באיזו הלכה יש הפרש בין דברי רב נחמן בריה דרב איקא לבין רב פפא?

ומבאר הגמרא: **איכא בינייהו: שפחות**, היינו ההלכה שנאמרה בענין שפחות.

"אפר מקלה", לזה פירש רשב"ם שכוונת הגמרא היא "שפחות, ושכנגדה" כלומר: שפחות היא האמצעית בשלשת הראשונות כמו "אפר מקלה" שהיא אמצעית בשלשת האחרונות.

18. התוספות כאן כתבו שכן הלכה, וכן כתבו ברא"ש, ריטב"א, מאירי, נמוקי יוסף ועוד.

19. כתב הרמב"ם בפירושו המשניות [נזיר פ"ו מ"ה]: "זה שאמרנו באלו הברכות, אינו חייב אלא אחת", אין זה אלא בדיני אדם, שאינו מתחייב מלקות אלא אחר ההתראה, ולכך צריך התראה על כל מלקות, והוא מה שאמרו לו "אל

השמועות בסימנו של רב מלכיו, דהיינו שפוד וגומות, רב מלכיו אמרינהו". והוכיח כפירוש, ממה שאמרו בגמרא לקמן דאיכא בינייהו רק "שפחות", ולא אמרו דאיכא בינייהו "אפר מקלה".

וכן היא גם שיטת רבינו תם בתוספות, והביא ראה שאין כלל הקובע ש"שמעתתא רב מלכיו", מדלא נתנה הגמרא סימן אלא למתניתא.

ואולם שיטת הרשב"ם בתוספות ככתובות [סא, ב ד"ה איכא בינייהו] היא, שכל מתניתא רב מלכיא היא, וכל שמעתתא רב מלכיו, וכפשטות לשון הגמרא, ואף שאמרו בגמרא "איכא בינייהו שפחות", ולא הזכירו גם את

תוך כדי דבור של ההתראה.<sup>(20)</sup>

ואם התרו בו ואמרו לו בין שתיה לשתיה: **אל תשתה! אל תשתה!**<sup>(21)</sup> ואחר כל פעם שהתרו בו הוא היה שותה, הרי הוא חייב על כל אחת ואחת מהפעמים שהתרו בו והוא שתה.

ב. נזיר [וכן כהן] שהיה מטמא למתים כל היום, הדין שאינו חייב אלא פעם אחת מלקות.

ואם התרו בו ואמרו לו בין טומאה לטומאה: **אל תטמא! אל תטמא!** ואחר כל פעם שהתרו בו הוא היה מטמא, הרי הוא חייב על כל אחת ואחת מהפעמים שפרש מהטומאה, והתרו בו, ושוב נטמא.

ג. נזיר שהיה מגלח שערו אפילו כל היום כולו, אינו חייב אלא פעם אחת מלקות.

ואם התרו בו ואמרו לו בין גילוח לגילוח אל תגלח! אל תגלח! וכל פעם שהתרו בו הוא

היה מגלח, הרי הוא חייב על כל אחת ואחת מהפעמים שגילח לאחר התראה.

עד כאן דיברה המשנה בנזיר, מכאן ואילך מדובר בכל אדם מישראל.

ד. היה לבוש בכלאים כל היום, אינו חייב אלא אחת.

ואם התרו בו ואמרו לו בין לבישה ללבישה **אל תלבש! אל תלבש!** וכל פעם שהתרו בו הוא היה פושט ולובש, [אפילו אם לא פשט ממש אלא שהוציא את ראשו והחזירו בין התראה להתראה], הרי הוא חייב על כל אחת ואחת מהפעמים שפשט ולבש.

יש אופן שאדם יהא חורש תלם אחד בשדה, כא-ב וחייב עליו מלקות משום שמונה לאוין שונים, באם התרו בו על כולם.

כיצד?

א. החורש בשור וחמור יחדיו, עובר עליו

ובתוספות רי"ד [קדושין עז, ב] כתב, שהטעם שאינו חייב אלא אחת, משום שיכול לומר שאף על פי שהתרו בי והודיעוני שנוזר השותה יין לוקה, סבור הייתי לשתות כל היום כולו וללקות פעם אחת, ואילו ידעתי שאלקה על כל כוס וכוס לא הייתי שותה, לכן צריך התראה על כל כוס וכוס.

21. אף על פי שצריכים לומר לו "אל תשתה כדי שלא תלקה", פירש הריטב"א, שלישינא קלילא נקט. פירוש אחר פירש, שכיון שבהתראה ראשונה התרו בו התראה גמורה, לכן בהתראות האחרונות מספיק שיתרו בו בלשון "אל תשתה", כיון שכל ההתראות מוסכות על ההתראה הראשונה.

תשתה", אבל בדיני שמים כל זמן ששתה רביעית יין עבירה, ועל כל גלוח שער עבירה, וכל טומאה שיטמא עבירה, ועל זה תעשה היקש לכל איסורין שבתורה, אין הפרש בזה בין איסור לאו ובין איסור כרת או איסור מיתת בית דין.

20. כך פירש הריב"ן, שעל שאר השתיות שלא היו תוך כדי דיבור להתראה יכול לומר, כבר שכחתי את ההתראה.

אבל התוספות לעיל [כ, ב ד"ה לא צריכא] פירש, שהטעם שאינו חייב אלא אחת, כיון שכל היין ששתה, שם אחד וגוף אחד הכל נחשב שתיה אחת, אבל באמרו לו "אל תשתה אל תשתה" חייב על כל אחת ואחת, שההתראות מחלקות.